

Versterken Armoedebewustzijn

KENNIS OVER ARMOEDE EN PROFESSIONEEL HANDELEN

Armoede is niet slechts een economische toestand, maar een diepgewortelde politieke en morele kwestie (Lister, 2004). Het raakt aan fundamentele vragen over rechtvaardigheid, sociale uitsluiting en de manier waarop we als samenleving omgaan met kwetsbaarheid. Volgens Bourdieu (1992) en Krumer-Nevo (2016) betekent armoede een structureel tekort aan verschillende vormen van kapitaal:

Economisch kapitaal:

onvoldoende financiële middelen om in basisbehoeften te voorzien.

Sociaal kapitaal:

beperkte toegang tot ondersteunende netwerken en sociale relaties.

Cultureel kapitaal:

minder kansen op het gebied van opleiding, kennis en culturele participatie.

Voor professionals die werken met mensen in armoede is het dan ook belangrijk om relationele kennis op te bouwen (Krumer-Nevo, 2016). Dit houdt in:

- Het aangaan van nabije en stabiele relaties, gebaseerd op continuïteit en vertrouwen.
- Het beseft dat armoede alle facetten van het leven beïnvloedt – van gezondheid en opvoeding tot zelfbeeld en toekomstperspectief.
- Het ontwikkelen van een diepgaand begrip van het perspectief van mensen die in armoede leven.
- Werken vanuit vertrouwen in plaats van achterdocht, waarbij de mens centraal staat en niet het probleem.
- Het vermijden van jargon en afstandelijke taal die mensen reduceert tot “cases” of dossiers.

HANDELEN VANUIT SOCIALE RECHTVAARDIGHEID

Professioneel handelen in de context van armoede vraagt om een dubbele focus: enerzijds op de structurele oorzaken van sociale onrechtvaardigheid (de externe dimensie), en anderzijds op de persoonlijke beleving van mensen die hiermee te maken hebben (de interne dimensie). Fraser & Honneth (2003) en Krumer-Nevo (2016) benadrukken dat beide perspectieven onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Alleen door deze verbinding te maken, ontstaat er ruimte voor rechtvaardig en menswaardig handelen.

In de praktijk betekent dit dat je als professional voortdurend alert bent op de bredere maatschappelijke mechanismen die armoede in stand houden, én op de unieke ervaringen van de mensen met wie je werkt. Dit vraagt ook om bewustzijn en bedachtzaamheid in het taalgebruik als handelen (Kampen, 2021).

Stel jezelf steeds de vraag: Hoe spelen in deze situatie de volgende vormen van onrecht een rol?

Stigma

Wordt iemand gereduceerd tot zijn of haar situatie?

Objectivering

Wordt iemand gezien als “een probleem” of “casus” in plaats van mens?

Onderdrukking

Wordt iemand beperkt in zijn of haar autonomie of stem?

Uitsluiting

Wordt iemand buitengesloten van volwaardige deelname aan de samenleving?

Door deze vragen actief te betrekken in je professionele reflectie, werk je aan een praktijk die niet alleen ondersteunend is, maar ook emanciperend. Je draagt bij aan een samenleving waarin mensen niet alleen geholpen worden, maar ook erkend, gehoord en gezien.

HOUDING: WERKEN VANUIT SOLIDARITEIT EN GELIJKWAARDIGHEID

Een solidaire en gelijkwaardige houding is essentieel in het werken met mensen die leven in armoede. Zoals Krumer-Nevo (2016) benadrukt, gaat het er niet om mensen te motiveren of te corrigeren, maar om aan hun kant te staan. Dit betekent dat je ze steunt in hun dagelijkse strijd en ze erkent als een vorm van overleven binnen een samenleving die gekenmerkt wordt door sociale ongelijkheid en sociale uitsluiting.

Professioneel handelen vraagt daarom het creëren van solidariteit. Dat begint bij het (h)erkennen van machtsongelijkheden: armoede is geen individueel falen, maar een maatschappelijk probleem waarin sociale ongelijkheid en sociale uitsluiting in stand worden gehouden. Van professionals wordt verwacht dat zij deze ongelijkheid benoemen en agenderen, onder andere door ruimte te maken voor het verhaal van mensen zelf.

Deze machtsongelijkheid is ook aanwezig in de relatie tussen jou en de ander. Wees je hier als professional bewust van.

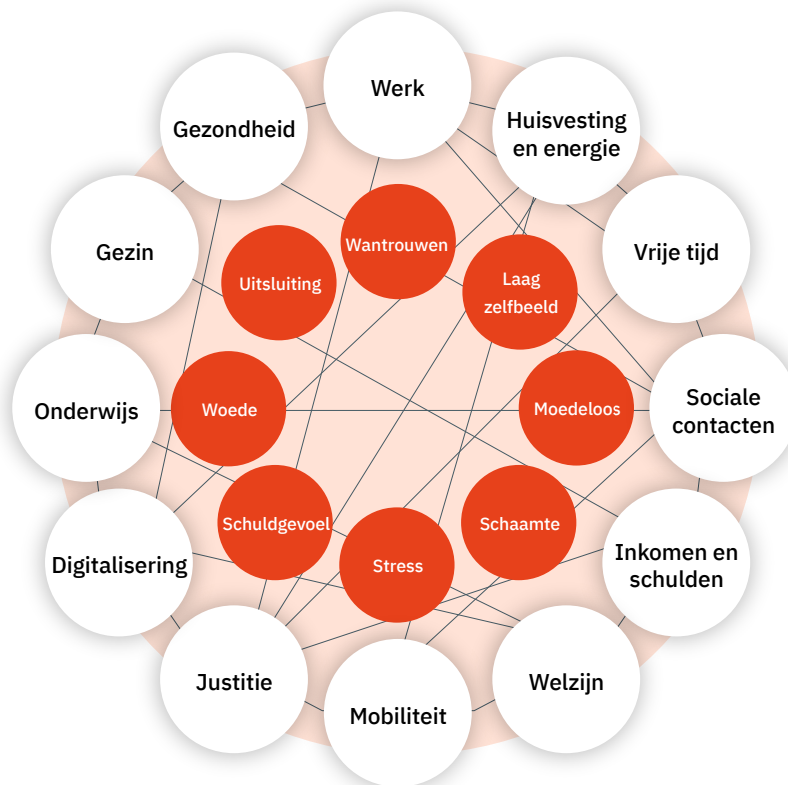
Denken vanuit krachten

- ✓ Aan de kant van mensen staan.
- ✓ Overlevingsstrategieën erkennen en respecteren.
- ✓ Armoede begrijpen als een structureel en maatschappelijk vraagstuk.
- ✓ Machtsongelijkheid expliciet benoemen.
- ✓ Ruimte maken voor het perspectief en het verhaal van mensen zelf.
- ✓ Werken vanuit vertrouwen en menselijke waardigheid.

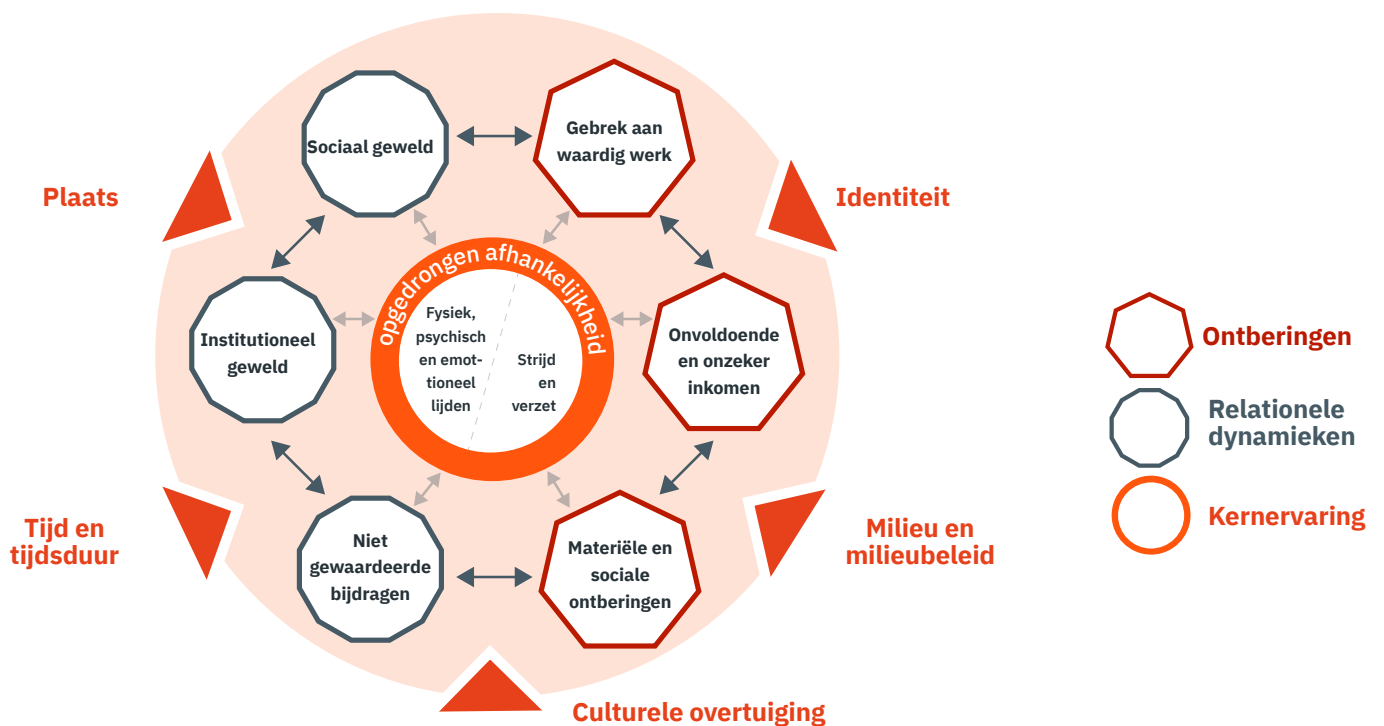
Denken vanuit tekortkomingen

- ✗ Wij/zij-denken.
- ✗ Een focus op verschillen die afstand vergroten.
- ✗ Taal of gedrag dat mensen buiten de norm plaatst.
- ✗ Het individu willen veranderen.
- ✗ Uitgaan van “verkeerd” gedrag, houdingen of keuzes.
- ✗ Het problematiseren van wat mensen doen om te overleven.

Figuur 1: Binnen- & Buitenkant van armoede (Degerickx, Van Raemdonck, Van Regemortel & Van Tittelboom, 2024). De buitenkant geeft een impressie van thema's die in de samenleving raken aan armoede. De binnenkant illustreert interpersoonlijke processen die het gevolg kunnen zijn van leven in armoede.

Figuur 2: Dimensies van armoede (Bray, de Laat, Godinot, Urgarte, Walker, 2020). Deze illustratie bevat de belevingen van mensen die leven in armoede en de samenhang ertussen. Deze illustratie is tot stand gekomen door een intensieve samenwerking tussen mensen die leven in armoede en onderzoekers.